

Sociologie pro speciální pedagogu Úvod

Lenka Slepíčková

Co je to sociologie?

Příbuzné obory:

- Psychologie
- Historie
- Antropologie
- Ekonomie
- Politologie
- Právo

V čem se liší?

- Má vlastní objekt zájmu?
- Má vlastní metodu poznání?

Sociologie

(ESA 10th conference, 2011 – výběr z programu)

- Sociologie umění
- Sociologie dětství
- Sociologie spotřeby
- Sociologie kultury
- Sociologie vzdělání
- Sociologie emocí
- Sociologie profesí
- Sociologie nejistoty a rizika
- Sociologie vědy a technologií
- Sociologie sociální práce
- Sociologie sportu
- Politická sociologie
- Sociologie náboženství
- Sociologie migrace
- Sociologie námořnictví
- Sociologie oslav

Co je pro sociologii specifické?

- Vlastní soubor **otázek** ke zkoumání lidského jednání a vlastní **interpretační rámec**
- Lidská jednání jako prvky širších konfigurací – zájem o vzájemnou závislost aktérů
- Člověk jako člen sítě vzájemné závislosti
- Snaha vidět v individuálním sociální, v konkrétním obecné, ukázat, jak se naše individuální biografie proplétá s historií – sociologická imaginace
- Sociologie jako věda reflexivní
- Sociologie jako věda multiparadigmatická

Sociologie jako „umění nedůvěry“

„Klást sociologické otázky pak předpokládá, že se člověk chce dívat o něco dál, za běžně přijímané či oficiálně vymezené cíle lidského jednání. Předpokládá to, aby si byl do jisté míry vědom toho, že lidské záležitosti mají různé významové roviny, z nichž některé jsou skryty vědomí každodenního života.“

(Petr Berger, Pozvání do sociologie, str. 34)

Sociologická imaginace

„... Umožňuje pochopit širší historickou scénu v jejím významu pro vnitřní život a pro vnější životní dráhu různých jednotlivců.“

„... pomáhá pochopit historii a biografii a její vzájemný vztah ve společnosti. To je její úkol a příslib.“

Ch. W. Mills, Sociologická imaginace, str. 9

„Sociologie se snaží zjistit, kam společnost směřuje, a nijak zvlášť se jí to nedaří. To, co sociologie říká například o sociálním kapitálu, najdeme už v Balzacovi. To, co nám sděluje o úpadku vzdělanosti, se dočteme v Lewisově románu Babbit. Typickou vlastností sociologie je, že všechno se snaží vyjádřit hodně šroubovaně a nesrozumitelně. Tím teprve má vzniknout dojem té správné exaktnosti. Kdyby sociologové více četli romány, grantové agentury by ušetřily hodně prostředků na výzkumy.“

Sociologie jako věda o společnosti

- Společnost = souhrn individuů jednajících s ohledem na jednání druhých a to v určitém historickém, prostorovém, kulturním a sociálním kontextu

Jaká to má úskalí?

- **Vztah ke zdravému rozumu**

x

- Východisko v systematickém pozorování empirické reality
- Sebekorekce, kritičnost, otevřenost
- Kumulativní povaha
- Vysvětlující a zevšeobecňující závěry, nehledají se na individuální rovině
- Objektivita

- **Povaha zkoumaných přirozených systémů a její dopad na závěry sociologů (pravděpodobnostní, omezené, málokdy kauzální)**

- **Jednání jako chování naplněné smyslem**

A k čemu je to dobré?

- Zdokonalování, pokrok, praktická aplikace
- Budování obecných zákonů (teorií) o chování jevů/objektů a umožnění spojovat dohromady naše poznání a předpovídat neznámé jevy - organizace empirického poznání

Ještě něco?

- Rozvoj kritického myšlení (brání předsudkům, stereotypům a manipulovatelnosti)
- Lepší porozumění světu kolem nás
- Vytváří senzitivitu, umožní nám vidět dosud neviděné
- Dá se praktikovat každý den

„Sociologie nám neobjasní, jak se bude život dále vyvíjet. Neujistí nás ani, jak dopadnou naše snahy život konkrétním způsobem utvářet. Krátce řečeno, neposkytne nám jistotu (...). Ale na druhou stranu může usnadnit výběr, pokud nás bude informovat o tendencích, které jsou zjevné již nyní, o tom, kam věci dospějí, jestliže jim bude ponechán volný průběh. Dále nám může sociologie ve výběru pomoci, když nám ozřejmí, která volba je možná: poukáže na alternativy našeho běžného života (...). Tyto služby sociologie poskytne těm z nás, kteří chtějí jednat vědomě, informovaně, i když nebudou mít pohodlnou jistotu úspěchu.“

Zygmunt Bauman 2003:108

Historické a společenské souvislosti vzniku sociologie

- První pol. 19. stol. (prům. revoluce, Velká francouzská revoluce)
- Přejít společnosti od tradiční k moderní (prům. revoluce)
- Zhroucení kontrolních mechanismů, mocenské legitimacy a způsobu výkladu světa
- Snaha definovat kontrolní mechanismy nové společnosti

Co se tehdy stalo?

- Industrializace
- Sekularizace
- Urbanizace
- Racionalizace
- Proměňuje se legitimita moci
- Vznik centralizovaných národních států a jejich byrokracie
- Vytváří se komplexní tržní systém (práce a půda se mění ve zboží, vliv peněz)
- Soukromá a veřejná sféra se oddělují
- Důraz na získaný status, nikoli na status připsaný

Otcové zakladatelé

August Comte (1798 – 1857)

- francouzský filozof
- hledání nové stability společnosti – „Před mými zraky se rozpadl řád“
- idea o reformě společnosti prostr. vědy, kterou je třeba systematizovat a nově promyslet
- hierarchie věd, sociologie jako nejvýznamnější a nejkompexnější věda
- Pozitivismus – požadavek studovat reálné, zkušeností ověřitelné zkušenosti – pozorování má být řízeno a jeho výsledky interpretovány pomocí teorie, cílem je rozvinout abstraktní teoretické principy, jimiž se bude každé další pozorování řídit a zároveň je bude zpětně testovat a modifikovat:

Předmětem vědy mohou být pouze fakta, zjišťována
přímo zkušeností

veškeré pravdivé a hodnotné poznání může být
dosaženo pouze pomocí empirických metod
k pokroku lidského poznání dochází kumulací
vědění

přír., spol. nebo lidská skutečnost mohou být
zkoumány stejnými metodami, jejichž ideálním
modelem jsou přírodní vědy

temito metodami lze řešit i společensko-politické a
morální otázky

- Vědět, aby bylo možno předvídat a předvídat,
aby bylo možno řídit

Émile Durkheim (1858 – 1917)

- založil první katedru sociologie ve Francii, založil první odborný sociologický časopis
- **Pravidla sociologické metody** – sociologie se může stát objektivní vědou po vzoru věd přírodních, má přitom svůj specifický objekt bádání (odmítání biologického, psychologického či jiného redukcionismu)
- sociologie má studovat sociální fakta, tedy vše, co má sociální povahu, zvnějšku působí na lidské jednání a determinuje je
- Požadavek studovat sociální fakta jako věci
- Společnost jako skutečnost zvláštního druhu, existující nezávisle na jednotlivcích a zkoumatelná metodami stejnými, jako jsou metody přírodních věd
- **Sebevražda**
- Anomie, dělba práce, náboženství

Max Weber (1864 – 1920)

- Sociologie jako věda o sociálním jednání
- Chápající sociologie
- Společnost jako suma individuálních aktérů
- Protestantská etika a duch kapitalismu
- Panství, racionalita, byrokracie, věda

Georg Simmel (1858 – 1918)

- Formální sociologie
- Formy zespolečnění – základní formy společenských vztahů, které jsou neměnné v čase a prostoru a v jejichž rámci se veškerá mezilidská interakce odehrává
- Esejistická forma psaní
- Peníze v moderní kultuře
- Móda, cizinec atd.

Karel Marx (1818 – 1883)

- **Materialistické** pojetí historie
- Historie lidstva = dějiny třídního boje
- Kapitalismus má být nahrazen beztřídní společností (společné vlastnictví výrobních prostředků)
- **Kapitál** – asymetrie v postavení vlastníka a nevlastníka v procesu výroby – vyrobená nadhodnota připadá kapitalistovi

